

דברים על אמיר גלבע

מאת חיים באר

— — — אור בלילה דבר
כה לילה של אור בתוכך ואתה
אור בו. דומה אין יפה מזה
דבר שלא נגמר שלא יגמר
לעולם אין

לו סוף. וככה טוב. — — —

שיריו של אמיר גלבע היו לי מיום שעמדתי על דעתי השירית. אור בלילה — — — דבר שא נגמר שלא יגמר לעולם. עתה. לאחר קריאה ראשונה במחזור השירים החדש "רציני לכתוב שפתי ישנים" שראה זה עתה אור, ומתוכם כאל שירות השיר שלמעלה, אנסה להעלות כמה וכמה עניינים שהם לדעתי מכבשונה של יצירתו.

כל נסיון לאיגוזה המלא של שירת גלבע לא יצלח כל עוד לא יונח המבקר, בבואו לחשוף את שרשי תכניה ופיענוח סוד אמצעיה, את השימוש המיכני במושגי היהדות ה"מקובלים והשיגרתיים ביותר. ראוי לו למבקר העברי בבואו לכתוב על שירי גלבע, שלא יהא עם הארץ גמור בספרות עמו של דורות ראשונים ואחרונים ויחזור לחשיפתה של תשתית תרבותו העברית המקורית של המשורר, תשתית שעדים לה רמזות, רמזונים, אלוזיות וחצאי ציטטות. אין ספק שמעשה זה יהיה גשר רחב ידיים למרכזה של היצירה.

בשיריו של גלבע אין תשתית זו עולה שלמה כמירקם הארמוני של מוטיבים וסמלים של תרבות תחתית לתה בספרי המקרא, המשנה, התלמוד והמדרש, והמשכה בספרי הקבלה ו"הפיוט. כפי שהם עולים, דרך משל, אצל ש"י עגנון ואצל א.צ. גרינברג, שיצירותיהם עמוסות כל הרכוש ה"תרבותי העתיק הקבוע מדורות ונא"מנות לו. לעומת זאת בשירי גלבע מפורקת תרבות העבר ליסודותיה ה"פראיים ביותר, הרמזים עולים קרעים קרעים, צפים ועולים מנבכים קדומים: אני מתפלל מתוך הלב סידור / קרוע שוליים וכל המלים החסרות אני /

רואן מתעופפות כבר זמן רב מתעופות / ומבקשות מנוח לכף הרגל פז / אביא להן מזור ולב / סידורי אכיל שוליים / אזל וערום" (עמ' 12). נשים קודם כל לב לשבירת השורה הראשונה הנתונת את הצירוף המפ" תיע, "הלב סידורי", ותחילת השורה הבאה הנתונת לצירוף זה משמעות מיוחדת: "ולב סידור קרוע שוליים" חמישית יוצרת צירוף מפתיע חדש של "אביא להן (למלים) מזור ולב", דהיינו: המשמעות החדשה של ה"רישא — "הלב סידורי" — היא המשמעות הפשוטה של הסיפא, "ולב / סידורי", ואילו המשמעות הפשוטה של הרישא — "מתוך הלב", היא המשמעות החדשה של הסיפא —

"אביא להן מזור ולב". כי יש לשים לב לשורה "מתעופפות ומבקשות מנוח לכף הרגל" המעלה את האסור ציאציה של היונה ששילה נח מן התבה לראות הקלו המים, ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה", שימוש היוצר תחושה של קסטרופה עולמית. למקרא השיר בכללו עולים על הלב ועל הדעת דבריו האחרונים של ר' חנניא בן תרדיון מעשרת הרוגי מלכות שהועלה על המוקד וספר"תורה כרוך סביב גופו. שאמר, גוילים ושרפים ואתיות פורחות באויר". כאן וכאן סוד האותיות הפורחות, שגם לחללים שהן והותירו אחריהן נשמרה משמעות המלים ש"נכחדו, גוילים — הסידור הנשרף; ושרפים"אכולים; ואתיות"מלים פורחות; הלב"הגוף, קרעי הרמזונים מתדובכים בשיריו של גלבע מאליהם, כשפתיהם של תלמיד"הכמים הדוב"בות בקבר שעה שאומרים דבר שמו"עה מפייהם (יבמות ד"ז ע"א), והת"דובבות זו רוצה המשורר לכתוב "שהשכתי שפתי ישנים כחיים כקבר אין שם אדובכו ידעתי אך כאין קול החיים כקבר אדובכן וקולי לא יישמע" (עמ' 92).

כבר עם הופעת "שלושה שערים חוזרים" שנקבעו בסוף "כחולים ו"אדומים" שראה אור ב-1963, ברור היה לי שבאל ידעתי מקורות התרבות עליהם גדל גלבע תהיה כל חשיפה של שירי תכנים ופיענוח סוד אמצעים, כהליכת הסומא בלא נר בידו בליל"אין ירח. כמה קולמוסים נשברו וכמה קסתות דיו נשפלו בדבריהם הרבה על שירו הנפלא של גלבע "פני יהושע" בו נראים למשורר פני אחיו בירח. המבקרים הכבירו מלים על ההצלחה המיוחדת מבחינה קומ"ה ניקטיבית בהעלאת החוויה המוזרה, מפני שיש בשיר הגיון פנימי ברור, שהוא הגיונו האסוציאטיבי של חלום.

* הוצאת "עם עובד", תשכ"ח, 93 עמ'.
** "כחולים ואדומים", הוצאת "עם עובד", 1963.

שניתן לעקובה יהושע האח מביט אל המשורר מבעתה — תפעה ברו"ה. שכן אם איננו בחיים הרי הוא בוודאי ב"שמים" ועוד דברים כיוצא בזה שלא לפי הטעם הטוב להטריה בהם את הנייר, את הדפוס ואת הקורא. וכמוכן שאין בהם כדי להר"בות כבודם של אותם מבקרים. ייתכן שידעת מאמר"הכמים במסכת בבא בתרא של התלמוד הבבלי היתה משחררת אותם ואותנו מדיבורים גבוהים"גבוהים אלה. באותה מסכת נאמר "זקנים שבאותו הדור אמרו: פני משה כפני חמה. פני יהושע כפני לבנה" ואידך זיל גמור.

כך הדבר אף בשיר "אנא בכוח", בו כותב המשורר, "אנא כמזה, ככזה התירו / צורת הקלע / ואכן ירו לבתינו — — — אנא יהו, ירו אבו / ככזה גדולת ימינו". התשתית לשיר זה היא התפילה "אנא בכוח" המיוחסת על"פי המסורת לתנא ר' נחניא בן הקנה והפותחת ב"אנא בכוח גדולת ימינך (של הקב"ה) תתיר צורוה". העמדת שירו של גלבע על"יד התפילה הקדומה מב"ליטה מיד ובבירור את הוומה ואת הקנול בשניו היוצר את היפוך ה"משמעות. כאן פניה ואל כוחו של הקב"ה וכאן פניה אל הכוח העצמי, כאן גדולת ימינו של הקב"ה וכאן גדולת ימינינו, כאן תתיר צורו העוונות המפריד בין המתפלל לאלהיו, וכאן תתיר צורות הקלע במחזור שלפנינו. מסיבות שועד נעמוד עליהן, נעשה שימוש רב יתל במקורות התרבות היהודית. גילוי מקורות היניקה והצבעה על קנייתם בשניו, תבהיר ותפתח שורות בוד"ות, שירים, ואף תורה על פשרו של המחזור כולו. בעמוד 36 חותם גלבע שיר על ציפייה למקום (עם כל האסוציאציות של מקום — ה

אלוהים — דוגמת "אין שכחה לפני המקום" בשורה "עם פלזיה אחכה"ליו ככל"מקום" שבה נעשה שימוש בעיר קר הוי"ב משלושה"עשר העיקרים "אני מאמין באמונה שלמה, בביאת המשיח, ואף"על"פי שיתמהמה. עם כל זה, אחכה לו בכל יום שיבוא" שיר מוש הנותן משקל רב לתחושת ה"ציפייה בהעניקה לה תהודה לאס"הציפייה, הציפייה למשיח. בעמוד 47 מסתיים שיר מפוכח שיודע כי "כין כך לכך שוב לא השיב אם כן / ואם כך לעולם כבר לא תקח ונחמתך, כי אף זאת תשכח" בשורה בודדת: "כין כך לכך הלך המורד ונטרף".

מל יודע כמה משאות כבדים יעמיסו המבקרים על גבו של המור מסכן זה. אך במסכת חולין, ד' ד', נאמר כי "המבקרים על גבו של המור מסכן זה, לאחר שפסק ר' טרפון שלא כהלכה, חשב כי יהיה חייב למכור את חמורו, שהיה כפי הנראה רכישו האחרון, כדי לשלם את דמי הנוק שגרם; ואת מידת האויש וההשלמה לגורלו הביע במשפט קצר ומפוכח "הלכה מורך טרפון". דברים אלה מבהירים עד כמה אין שורת"שיר זו שרירותית, אינה קפריזה של משורר המעלה אימזים מן השרוול, אלא ששורה זו חותמת את המעגל, מה עוד שהקניה בשניו מדגישה עוד יותר את המבט המפוכח והמשלים עם המציאות. ש"הדבר היחיד שנתר הלך, ונטרף (ר' טרפון המופיע כאן בתחושת.

במיטב שיריו של גלבע קיים הקשר בין העבר להווה, בין היחיד לאומה, בין הקיום לזכרונות. כך הדבר ב"פני יהושע", בו האח יהושע חופף את דמותו של יהושע בן נון כובש ה"ארץ, וכך הדבר, לדוגמה, בשיר ה"קצר והיפה להפליא החותם את ה"מדור "וביום, ובחלומי". אך בניגוד לחפיפה הבוררה ב"פני יהושע", ה"קשר כאן סמוי יותר מן העין:

"רציני להשבע על עוד האלך וקמתי / והתהלכתי בארץ קדמה וימה וי ראיתי / השמש כא כים ופניתי לאחור וראיתי / הארץ לפני וברי פרוש לרגלי ונפלתה מלוא / קומתי על פני על צירי ומחתי צלי / ובאתי המיום ולהכו כפות רגלי וירכי / וידעתי כרית עולם כיני העפר לכין (עמ' 68) שברי הפסוקים המקובעים בשיר מצביעים על כך כי התשתית לשיר הם דברי האלוהים: "אל אברהם אחר היסדר לוט מעמו: ש"אנא וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה קדמה וימה כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם. ושמתי את זרעך כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה. קום התהלך בארץ לארכה ולהרבה כי לך אתננה" (בראשית י"ג 14—17).

מעמד השביעה חוזר בגלגול ה"לאומי מאברהם — האב הקדמון ועד המשורר, אותה ברית שנכרתה ב"מקרא עם אברהם שבה ומתאשרת בשיר עם אחד מזרעו של אברהם. המגיד עצמו כ"עפר" שהרי "שמתי את זרעך כעפר הארץ". השביעה בשיר מתרחשת במעמד דומה למע"מד המקראי. במקום בו אפשר לצפות ימה וקדמה. בשעה שהשמש שוקעת. שהיא גם שעת בין הבתרים. בה צוין כי "ויהי השמש באה" (בראשית ט"ו 17) וכאן "השמש בא בים" השביעה. וכאן בניגוד למקרא — הנשבע הוא המשורר — זרע אברהם ולא האלור הים, מקבלת את האישור ההגיגי והמחייב ביותר המוכר במקרא "ובאו המים ולהכו כפות רגלי וירכי" אותה שביעה שנשבעים למשל אליעזר עבד אברהם לאברהם ויוסף ליעקב "שיכ" נא ירד תחת ירכי". השמת היד היא תחת הירך. דהיינו על ברית"המילה" ושמה שנוהגה להצביע על ברית"העולם (והיתה בריתי בבשרכם ל"ברית"עולם — בראשית י"ז 13) או כפי שאומר זאת המשורר "וידעתי ברית"עולם כיני העפר לבין ימות עולם שבימות עולם".

מציאת תשתית שיר זה, לא רק שהיא מבהירה אותו כשלעצמו, אלא שהיא מהווה מפתח למשמעות השל"מה והכוללת של המחזור כולו. הן במקרא והן בשיר נאמרים הדברים על סיפה של שואה — לאברהם נאמרו על סיפו של חורבן סדום, והמשורר כותב את הדברים — על סיפה של שואה שאימה לבוא בימים של ערב מלחמת ששת הימים. ימי אולת היד והוסר האונים מול כוחות שעמדו לכלות מבית ומחוץ.

"וכן ואמרת, לא אמרת, זבח למדינה למדינה מי יושב על מדינה. מי יצילני מדנה. דין שננזר עליה. לא דין ודברים כאן קשים כנידים. נידים כחבלים לצוארה — — — כל הזעקות כבר נכזנו ישערים צימה פרע. מי יציל מיום פרעות. חץ בעינו של השנו אך אני הישש רעות."

אגב, יש לשים לב לשיבוץ של שני פסוקים מן המקרא המופיעים בהגדת"פסח ותנאמרים בליל הסדר. "ובכן ואמרתם זבח פסח הוא לה" אשר פסח על בתי בני"ישראל במצ"רים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל" (שמות י"ב 27, המלה "ובכן" היא מנוסח ההגדה). והפסוק האחר הוא מיחזאל "ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמך ואמר לך בדמך חיי — — — שדים נכזנו ושערך צימה ואת ערום ועריה ואעבור עליך ואראך — — — ואפרוש כנפי עליך — — — ואשבע לך — — —" (ט"ז 6—8) שמוש על"ידי שינוי בשני פסוקים אלה בהם עולה מתוך הרע קלן אור של תקווה, מקבל כאן משנה"מרידות, בכך שאף קרן תקווה זו מועמדת באור גלעג.

חשוב לדעת מתי נכתבו שיריו של גלבע, כשם שחשוב לשם הבנת ש"ריו של אצ"ג לדעת מתי נכתבו אלא. — ושוב אני חוזר לשירת אצ"ג ששונה בלי"ספק בטבעה הרבה משירת גלבע — כשם שאסור לתר" גם את שירת אצ"ג למציאות קלנד"רית, כך אסור לעשות לשירי גלבע מעשה מעין זה מרוקן אותם כאחת מן המטענים השיריים הכבירים המ"צויים בהם. יש איפוא לראות את שירתו של גלבע כשירה המתרגמת מציאות היסטורית למציאות שירת פוסט"היסטורית של אחרית הימים.

לדעתי, יש במחזור שירים זה הרבה מנקודות ההיכר המאפיינות את הספ"רות האפוקליפטית הנרחבת שנכתבה בישראל בימים הנסערים של ימי בית"שני. ספרות שנכתבה על"ידי האפוקליפטיקן השקוע בפסימיות ע"מקה, "מיאוש הוא, משוגע ממראה עיניו, ואור נושא את עינו לזעזוע עולמי, לחרות שרק היא יכולה לה" יות ראשית — — — מה מוליד בו את רגשו"חלומו? לא הויתו בלבד, על"פ"רוב, מלחמת עולם היא המער"רית את תקוותו — — — פתאום יבוא אותו המאורע הגדול שלו ציפו הדרות: חידוש העולם לא יבוא אלא ע"י קטסטרופה — — — (האפר"קליפטיקן) מדבר בלחש וברמיוזה, כי מגלה סוד נשגב, אבל הכל מרגישים כי בחיים סוערים הוא קשור" — דב"רים אלה שאומר יהודה אבן שמואל (קופמן) בספרו "מדרשי גאולה" יש בהם הרבה"הרבה מטבעה ומטיבה של שירת גלבע במחזור זה.

בדומה לאפוקליפטיקה שנשלה מלוא חפניים ממחזות החורבן והגאולה שכתב"ה קודש וצרה מתם צורות חדשות, כך במחזור שירים זה, עולים כאן סמלים מתוך חזונות ואל, יש עיהו, זכריה וצפניה, על יום ה' ועל הגאולה. תמונת העולם האסכטולוגית רואה את אחרית הימים כפוסט"היסטוריה שאינה כפוסה לחוקיות הקיימת בעולם"הזה הנמצא בתחומי ההיסטוריה. באחרית"הימים אינה ק"יימת מידת הזמן במונחים שלנו, וחוקי הטבע אינם חלים עליה, אלא מתרחשים מאורעות קוסמולוגיים חר"גים מן הרגיל. ופוסט"היסטוריה זו שני שלבים בה יום אדוני"אתחלתא דגאולה שאין בה כלום מטעמה של הגאולה עצמה, שלב בו מתרחשת פורענות, הרס וחורבן, צער וכאב באים לעולם, המעבר מן הרע לטוב אינו בתהליך של התפתחות הדרג"תית, אלא בבת אחת בא יום הגאולה שכולו טוב. שני שלבים אלה — יום ה' ויום הגאולה — מצטמצמים במחשה האפוקליפטית בשני ימים, בעוד שלמעשה גדול פי כמה וכמה, מידות זמנו גדול פי כמה וכמה, אלא שכאמור אין מימד הזמן תופס בפוסט היסטוריה לפי "ספר אליהו" היום האחרון אורכו כארבעים יום, ולפי מקורות אחרים יום ה' הוא יום אחד בעיניו של הקב"ה, שהוא לפי חשבוננו אלף שנים / וכמו שר"ש לפני אנו שנים / כינע הפחד של אלף שנים" כפי שמוטיב זה בא לכלל ביטוי בשיר "לאחר אלף שנים" (עמ' 71). שבירת הזמן המ"קובל מצויה בעוד שירים במחזור שלפנינו בתאורי ימי"הפחדים הגדו"לים — — — כל היום כל / הימים לילה גדול של לילת ההולך / עליו מלמעלה כבול" (עמ' 15). כאן משו"לב במוטיב הממדים החדשים של הזמן, מוטיב היום ההופך ללילה, (סוף בעמוד 13)

על אמיר גלבע

(סוף מעמוד 11)

המופיע גם בשיר קודם „שירורת החשרה והכל מחשיך באמצע היום“ (עמ' 14). מוטיב זה מופיע בהרבה חזונות יום ה' דוגמת צפניה „קרוב יום ה' הגדול — — יום חושך וא"פלה. יום עגן וערפל“ (א' י"ד—ט"ו); „שמש וירח קדרו וכוכבים אספו נגהם“ (יואל ב' 10); „למה זה לכם יום ה', הוא חשך ולא אור“ (עמוס ה' י"ח).

בחזונות החורבן תפסה ארץ הש"ממה מקום מרכזי. שוב ושוב חוזרים הנביאים ומתארים ליושבי הארץ שעל גבול המדבר את נוראות השממה. במחזור השירים „רצייתי לכתוב ש"פתי ישנים“ מופיע חזון חורבן קמאי יותר, המבול, האסון הקוסמולוגי הראשון ברישום ההיסטוריה העב"רית, שהיה אב לכל האסונות האחרים „שירורת החשרה והכל מחשיך באמ"צע היום ואני אך / דקות מועטות לפני כן חלצתי נעלי אני / חש יחף להסחף עם הנחשולים שודאי עוד / מעט יגרפו כל וסוף העולם מנסה אני להרגיע / עצמי ולנחם כבר היה לעולמים ולעולמים כבר / נגרפו עולמים ומי יודע מה היה מה שהיה הוא / שיהיה — — —“ (עמ' 14). השימוש בתאורי חורבן קמאי זה, ונזכור את „מבקשות מ"נוח לכף הרגל“ שבשיר בעמ' 12, עליו עמדתי בתחילת הדברים, מעי"דים על גודל הפחד, פחד העצום יותר מן ההבטחה האלוהית שלא יהיה עוד מבול לשחת את הארץ. לא מיד רואה המשורר בקטסטרופה העומדת על הסף את חבלו של משיח, רק לאחר שהוא חוזה אותה בפנים רבות של פורענות, הרס וחר"רבן, מקבלים הם במדור „וביום, וב"חלומי“, משמעות חדשה, נמזגת בהם התחושה כי אין זה רק יום פרעות אלא יום ה' שבסערותיו מבשר על הגאולה הקרובה. בדומה למראות ב"רית ביקרבתרים, עולה ההבטחה לג"אולה, ובדומה לסנה הכוער באש ואינו אוכל, שעולה מתוך הסמל שבו העם הקיים בכל המצבים, כך עולה מן המראות התקווה לגאולה. המר"אות מקבלים בתודעתו של המשורר את הסמנים האפוקליפטיים שהיו בתיאורים הקודמים בתת"מודע. שוב לא התפילה לשוב למצב הקודם „שישעה זו לא תהיה אחרונה / לתפילה בין קירות הבית / בשדה הפתוח בשירת המים / הזורמים הלוי"אי / שתזרום התפילה לעולמים ויהיו / הלילות לילות והימים ימים / — — —“ (עמ' 20) נשים"לב לנורמאליות של הטבע שהיא היפוכה של הא"נורמאליות של אחרית"הי"מים: תחת מבול: המים הזורמים בשדה הפתוח; תחת שינויים בטיב הזמן ובמצב המאורות: ויהיו הלילות לילות והימים ימים“.

המראות מקבלים את התודעה הא"פוקליפטית הברורה „ואני על תהום רכה“ (עמ' 55); „והכל ככטרם כל יציר עד אלי וממני — — —“ (עמ' 53); „אך לא פחדים כאן כי אם שמחת עולמים / באשר כל המר"אות, שהם מראה אחד, עלומים בהם עלומים. / כל המלים היפות הנדרשות הפכו ממושות. עצמים: / השמחה הטובה הגנוזה. האושר הטוב. האור הגנוז שנגלה“ (עמ' 56) וכאן עולים לבצבץ הסמלים מתוך חזונות הגאולה — „כל המלים הנדרשות“ — אשר באים לפיתוח גרחב במדור „לכתוב התקווה“.

ביום הגאולה, כביום ה' שקדם לו, לא קיים הזמן במושגים שלנו „שהכל כבר הלך ועבר לא יאמן. לא-מזמן אך תמול היום / החדש הזה נפתח. והוא עוד לא נשמח. אף כי הכל עובר / ושב החשבון אך עכשיו מח"דש נפתח. ולא חשבון עוד כי / ימים על ימים וזמנים ינקפו במשך אחד שלערך / יתקיים — — —“ (עמ' 80). היום ההופך ללילה ביום ה' הופך ללילה ההופך ליום, תופעה הפוכה. אולם המאפיין את שתיהן הוא הלא"טבעי, השונה מן „הלילות לילות והימים ימים“ להם התפלל המשורר, והם מטבעה של התקופה ההיסטורית ולא הפוסט"היסטורית „— — — חצות. מי יאיר כאור יום חשכת לילה. ושמש עומד דום בחלון בחלום כביום ההוא כנגעון אזכר / הנה הנה קרב הלילה אשר הוא יום ולא לילה / ויום התמיד בא כחצי הלילה. וכבר הוא לא יערב“ (82) כאן, יותר מבכל שורה משורות המ"חזור, מעלה כל מלה תהודה מחזור נות הגאולה במקרא, ואעלה רק אח"דים מן הדברים: „ולילה כיום יאיר כחשכה כאורה“ (תהלים קל"ט 12) שהוא התשתית ל"מי יאיר כאור יום חשכת לילה“; הגס החורג מחוקי"הטבע של העמדת הירח והשמש ל"הושע במלחמתו, „והיה יום אחד הוא ייודע לה, לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור“ (זכריה י"ד 7) שהוא התשתית ל"הנה קרב הלילה אשר הוא יום ולא לילה“:

„בחצי הלילה“ שהיא שעת גאולתם של צדיקים, שעת גאולת מצרים. מעשה"תשבץ זה של שבתי פסוקים הלוקחים כיום מחזונות הגאולה ה"שונים מצליחים להפוך את המחזה המופלא לממשות.

ירושלים של"מעלה היורדת לירו"שלים של"מטה גם היא מן המוטיבים המרכזיים בספרות הגאולה. „אמר אליהו: אני רואה עיר נאה והדורה וגדולה יורדת מן השמים כשהיא בנויה“ („ספר אליהו“). וירושלים זו מופיעה פעמים אחדות ב"רצייתי לכתוב שפתי ישנים“, „ובוקר אור מזהיב. נפקחתי. הנה הנה לפני. ירו"שלים“ (עמ' 82); ומוטיב נוסף המ"שותף לספרות הגאולה לשירה זו: המלך העתיד לבוא בעת הגאולה „גילי מאוד בת ציון, הריעי בת ירו"שלים, הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא, עני ורוכב על חמור ועל עיר בן"אתונות“. (זכריה ט' 9) ואצל גלבע „הו, מלך גדול ונישא גדול ונישא כגודל המרחק / הלא מו"שג — — —“ (עמ' 83).

המחזור נחתם במדור „כמו שאני הולך“ אשר, אם אשתמש בלשון רמה, מוריד אותנו מאגרא רמה של חזון למציאות „ובכן, תפסתי את הפרפר. שלרגע נשתטיתי. אבל / מה עמו, לפניו ואחריו, בינתיים עבר / וחמק מירי“ (עמ' 89), והגאולה המקווה שוב חמקה „אבל החזק מעמד הלילת כל הלילה“ (עמ' 90)...

אין שירת גלבע שירת טריבון הר עומד על גפי מרומי קרת ונושא דברי זעם ותוכחה לעם, זוהי שירת היחיד, אם מותר אולי להשתמש בבי"טוי הגדוש, שירת אדם מישראל, בה באה לכלל ביטוי רחשי „אני אך אחד אני. וישנם אלפים. מה / אלפים והלא רבבות אף מיליונים. אף / על פי כן אני אחד ולי אלפים אף / רבבות גם מיליונים — — —“ (עמ' 77). רחשי האחד שהוא רבים ואף על פי כן שומר על האחד שבו, משהו הדומה לאבסורד"כביכול הבא לכלל ביטוי בשירו היפה להפליא „שיר בבוקר בבוקר“ (מ"כחולים וא"דומים“) הפותח ב"פתאום קם אדם בבוקר ומרגיש כי הוא עם ומתחיל ללכת“.

אמרתי כי שירתו זו של גלבע היא ממין הספרות האפוקליפטית בנוש"איה, בעיבודם, ובתפיסת העולם, ולא רחוק מן האמת שאף המשורר עצמו הוא ממין האפוקליפטיקנים אשר לפי תפיסת החוקרים היה ההפרש היסודי בינם לבין הנביאים, שהנבא היה מעורה בחיים הפוליטיים של זמנו ודבריו ומלותיו נועדו ליעוד זה, ואילו האפוקליפטיקן עמד מן הצד וחזה את חזיונותיו. בניגוד לנביא הוא מדבר בלחש וברמיזה, כמגלה סוד נשגב, אבל הכל מרגישים כי בחיים סוערים הוא קשור. גלבע כפי שהוא נגלה מן המחזור שלפנינו הוא, אם ננקוט בלשון ציורית כלשהו, דרך היחיד ההולכת לה באמצע דרך המלך.

ב"רצייתי לכתוב שפתי ישנים“ אין לשירים שמות, והשירים עצמם, הם כביכול בלתי שלמים, מכיתות"מכיתות שכוחם בא להם מן ההקשר שב"סידרה. אולם אין לטעות ולראות בהעדר השמות לשירים פרט טכני ובחוסר"השלמות של השירים חוסר יכולת. הדברים הרבה יותר עמוקים, ונובעים מעצם טבעם של השירים, דווקא „חסרונות“ אלה מעידים שקיי"מת כאן שלמות בין תוכן וצורה —

השורה הראשונה שמכה בראש ומהממת אפשר לכתוב בכוח מהממת לא לזכור עוד כל ולרוץ שלות רפן פרוט שער ולבוש על כני כל השורות בין כל השורות הצופות כך נדהם איש שלא מן האנשים ולהגיע איכשהו שוכר ראש ומפרקת על פני מהמורות מראות חיים שלמים נשכרים למכיתות אל סף של תהו כהו בראשיתי

וכל שלא אמור אמור בין השיטין (עמ' 27)

את האמור בשיטין ובין השיטין ניסיתי להעלות בדברים שכתבתי כאן, אך אין ספק בלבי כי הדגש ששמתי על צד מסוים, אם כי לדעתי מרכזי בשירתו, ממילא הפר את האיזון הכללי ומנע עמידה על צדדים נוס"פים, חשובים אף הם. זאת ועוד, גם באותו תחום שתחמתי לעצמי, יש כמדומני עוד עיקרי דברים שלא ראיתי, מחמת קוצר הראיה וקוצר המצע, ולדוגמה אציין את ענין ימי החול והשבת בשירתו של גלבע. כך או כך, אין דברים אלה אלא בבחינת פתיחה של כבוד ויקר לספר שירים שהוא ללא ספק אחד החשר"בים שראו אור בשירה העברית הח"דישה מאת משורר עברי שבעברי, היכול לכתוב —

רצייתי עוד. רצייתי מה. התקווה לכתוב התקווה. אולי ישנה

למה יחידתי ישנית.